

■ 4.3 Desenvolupament social i cultural

> El compromís amb la societat

Més enllà de les tasques que podríem qualificar com naturals i tradicionals, és a dir més vinculades a la formació i a la recerca científica (que s'han analitzat en els capítols 4.1 i 4.2 respectivament), el conjunt d'universitats públiques catalanes contribueixen de manera significativa al benestar social del país. Quan parlem de benestar social ens referim a aquell conjunt de condicions o elements que una comunitat ha d'aconseguir per tal que sigui possible la inclusió social de tothom, que es fomenti la solidaritat i la reciprocitat, i que es reforcin els vincles i lligams que fan que, al final, una societat progressi i prosperi en un sentit ampli. És evident que en altres apartats d'aquest estudi es parla, i molt, d'economia, d'innovació o creativitat. Quan aquí parlem de la contribució de les universitats públiques catalanes al desenvolupament social i cultural, volem assenyalar aquells aspectes menys visibles, però alhora decisius, per tal que els impactes i els resultats més quantificables i visibles, es connectin amb preocupacions, neguits i esperances socials. En aquest sentit, les universitats públiques catalanes afegeixen reflexió, accions i valor al que no deixa de ser una tasca col·lectiva.

No és molt habitual que les institucions públiques explicitin els seus resultats des d'una perspectiva de servei o de capacitat de resposta a les demandes o necessitats socials. Com sabem, en el món empresarial és cada cop més freqüent voler posar en relleu la capacitat de la responsabilitat social. I d'aquesta manera expressar la seva consciència en relació a com les activitats que duen a terme impacten en l'entorn de la seva organització, més enllà del que seria la seva principal activitat pròpiament mercantil. En el cas de les institucions públiques, s'acostuma a donar per suposada la tasca de la responsabilitat social. Pel simple fet que, fundacionalment, la seva creació es deriva dels interessos generals i que, a més a més, no acostumen a escollir el seu camp d'actuació, sinó que aquest ve marcat per les necessitats socials interpretades en cada moment per les autoritats legals, legítimament constituïdes. Per altra banda, es parteix de la hipòtesi que el seu objectiu no és l'obtenció de beneficis econòmics. Per tant, el que explicaria finalment la seva, bona o mala, gestió seria la capacitat de respondre a les necessitats i objectius públicament fixats. Parlar de compromís social de la universitat, parlar del seu paper en el desenvolupament social i cultural del país, vol expressar que més enllà del que es deriva de la seva responsabilitat pública i social normativament establerta, les universitats públiques catalanes incorporen uns objectius i unes accions que completen les seves obligacions. És, doncs, l'expressió d'un compromís que condueix a les universitats a «fer», i, com a conseqüència, a «fer saber».

Les universitats que conformen l'ACUP són institucions públiques i com a tals tenen la responsabilitat d'aportar benestar social i econòmic al conjunt de la societat, des dels seus camps d'actuació específics. Fins i tot, podem afirmar que molt probablement els beneficis socials de l'educació superior són majors que els beneficis im-

putats directament al mercat de treball i als efectes macroeconòmics. En aquest sentit, esmentar a tall d'exemple tres aspectes més que rellevants, que es descriuen posteriorment en aquest capítol:

- Els graduats universitaris contribueixen de forma decisiva a conformar el que podem anomenar capital social. L'experiència de l'educació superior juga un paper clar a l'hora de formar *bons* ciutadans, compromesos i implicats directament en els afers col·lectius i amb comportaments cívics responsables. Els estudis realitzats (que es corroboren amb les estadístiques que es presenten a continuació pel que fa a Catalunya) demostren una correlació positiva entre les societats amb un alt grau de graduats universitaris i un major grau d'activitats de voluntariat i compromís cívic general, de consum cultural, de tolerància cultural, sexual i racial, de benestar i salut, i d'actituds racionals i proactives en temes rellevants pel progrés i el desenvolupament social i cultural.
- Les universitats estan cada cop més implicades amb les comunitats locals i de l'entorn més proper, i adapten la seva activitat per cobrir necessitats locals i més immediates tals com la inclusió social. Permetent l'ascensor social per la via de l'educació superior i la formació permanent, donant suport a iniciatives públiques i privades de l'economia social i de les activitats culturals a l'abast de tothom, o convertint-se en institucions coordinadores de projectes públics o públic-privats en àmbits de progrés social i cultural molt diversos.
- Les universitats públiques catalanes han tingut històricament, i tenen en l'actualitat, una gran vitalitat en la formació i la recerca científica dels àmbits humanístics i culturals en un sentit ampli. Entenent que l'estudi i la recerca de temes com, per exemple, l'arqueologia, la sociologia, la lingüística, la història o l'antropologia, per citar-ne alguns, són aspectes rellevants per l'avenç del saber i pel progrés de la societat. En aquest apartat, cal destacar de forma molt significativa el compromís de les universitats públiques catalanes amb la cultura, la llengua i la nació catalanes, fet que, sens dubte, ha permès recuperar i revitalitzar la llengua catalana, la cultura i la història del país des d'una perspectiva científica i alhora al servei de la comunitat.

A l'hora de presentar les activitats de les universitats públiques catalanes, que entenem qualifiquen el seu compromís amb el benestar social del país, es proposa fer servir tres grans criteris. En el primer apartat es recullen aquelles accions empreses per tal de fer accessible les universitats a totes aquelles persones i col·lectius que, fins ara i per diverses raons, no hi han estat presents, i/o per millorar la seva inserció tant a les universitats com a la pròpia societat. En el segon apartat es recullen aquelles accions empreses en relació a l'entorn més proper, i també totes aquelles accions que podríem considerar de caràcter ambiental. Finalment, en un tercer apartat, es recullen aquelles accions que de manera explícita volen generar millores socials i culturals tant al país com des d'una dimensió global sense que les mateixes puguin atribuir-se

a les obligacions o responsabilitats d'una universitat pública com les que s'apleguen a l'ACUP. En aquest sentit, les preguntes plantejades sobre les que ha treballat el present estudi són les següents:

- què fan les universitats per incorporar en les seves activitats aquelles persones i sectors socials que fins ara no hi han estat presents? què fan per millorar la plena inserció de certes persones i col·lectius? (compromís social en la inclusió social);
- quins vincles tenen les universitats amb el seu entorn social i ambiental? (compromís social i territorial);
- quines accions socials i de dinamització i aprofundiment cultural s'han emprés que no formin part de l'activitat ordinària de les universitats de l'ACUP? (compromís social en accions específiques).

Cal constatar que per aquest capítol específic sobre la contribució de les universitats en el desenvolupament social i cultural s'ha trobat una dificultat significativa: la manca de dades i d'informació agregada pel conjunt del sistema universitari a Catalunya. Així com es disposa de dades, indicadors de referència i informació significativa en els àmbits de la formació i de la recerca científica, és igualment cert que pels àmbits que en aquest capítol es volen analitzar, la manca d'informació i de dades agregades és important. Això ha dificultat en gran mesura el present estudi i ha comportat una anàlisi menys aprofundida. En aquest sentit, una de les conclusions indirectes d'aquest apartat és que cal avançar en la sistematització de la informació, l'establiment d'indicadors sobre desenvolupament social i cultural per part de les universitats i la recollida sistemàtica d'informació agregada pel sistema universitari a Catalunya.

> Principals impactes

a) Compromís en la inclusió social: autonomia personal, igualtat i reconeixement de la diversitat

Les universitats catalanes s'han esforçat per arribar a col·lectius que tradicionalment han tingut més dificultats d'accés als estudis universitaris. Ens referim a persones o col·lectius que per raons econòmiques, físiques, d'origen o d'altra mena, no han tingut facilitats ni oportunitats. En el capítol 4.1 es fa referència a aquest aspecte des de la vessant directa de la formació universitària i la mobilitat social. Cal destacar, en aquest sentit, les actuacions orientades a garantir la inclusió de totes aquelles persones i col·lectius que volen accedir a la universitat. Les universitats públiques catalanes promouen serveis específics per a persones amb discapacitats o necessitats especials per a l'aprenentatge; programes d'integració per als nousvinguts a la universitat; cursos de català i de cultura catalana gratuïts per a nousvinguts; ajuts econòmics per

a persones amb recursos escassos com poden ser beques de col·laboració i ajuts per a la reducció de la matrícula o beques d'estudis. També s'impulsen programes especials per reforçar l'entrada d'alumnes des d'àrees o famílies que tradicionalment ho han tingut més difícil (per exemple, el programa Ítaca), a col·lectius com els de gent gran que tenen ara noves oportunitats per accedir-hi (proves de majors de vint-i-cinc anys, majors de quaranta-cinc, reconeixement professional, campus a l'abast...) o per incentivar l'interès per la ciència i la universitat entre els alumnes de l'educació primària i, especialment, per aquelles escoles, barris i famílies amb dificultats socioeconòmiques (programa La Universitat dels nens i les nenes de Catalunya). Sovint es tracta d'iniciatives complexes i que requereixen temps per a la seva efectivitat i anàlisi d'impacte, ja que cal tenir en compte que, per exemple, el fenomen massiu de la immigració és recent i les cohorts d'edats més joves, tot just estan arribant a l'edat d'entrar a la universitat (Planas i Fachelli, 2010).

En un altre sentit, cal destacar com, en la darrera dècada, s'ha incrementat el nombre d'estudiants amb alguna discapacitat a les universitats de l'Estat. En alguns casos, aquestes persones utilitzen les vies de la formació a distància però d'altres accedeixen directament a les universitats en cursos presencials. En aquest àmbit cal posar en relleu els esforços realitzats per les universitats públiques catalanes per reduir i eliminar les barreres físiques existents i per establir serveis d'acompanyament de les persones amb dificultats específiques.

✓ Programa de formació per a la gent gran

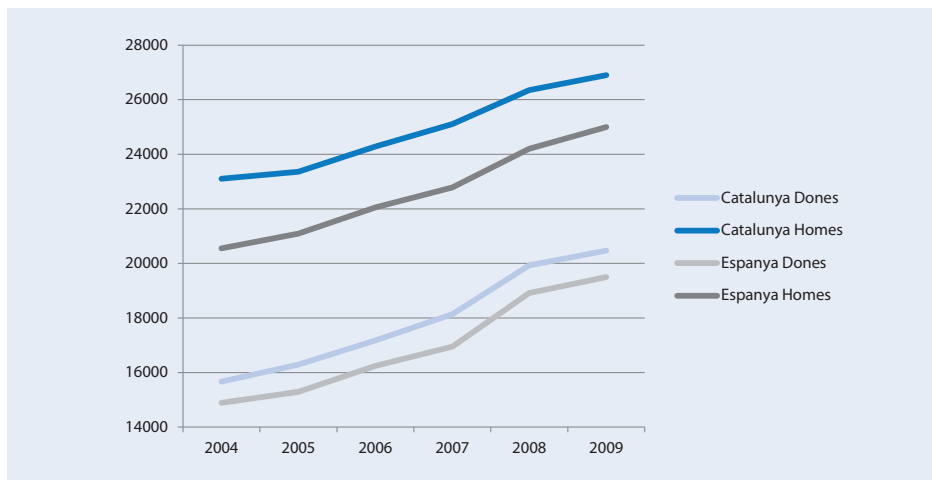
L'allargament de l'esperança de vida, les jubilacions anticipades, els avenços en assistència social i en salut fan que el col·lectiu de les persones grans amb qualitat de vida sigui molt significatiu en la societat d'avui. La Universitat de Girona (UdG) s'ha implicat en activitats relacionades amb la formació universitària de la gent gran amb dos programes: les aules d'extensió universitària de la gent gran, com a espai de formació permanent adreçat a la gent gran per refrescar la cultura adquirida i accedir a coneixements nous, i el Programa de formació per a majors de cinquanta anys, que proporciona a la gent gran un espai per al coneixement, la reflexió i el diàleg intergeneracional que, a diferència dels estudis reglats, no porta implícit l'objectiu de la professionalització. D'ençà que es va iniciar aquest Programa per a majors de cinquanta anys, el nombre d'alumnes matriculats ha anat en augment. Els itineraris amb més demanda són els d'humanitats seguits pels de ciències socials.

Per altra banda, i com bé sabem, el país segueix tenint problemes pel reconeixement de la diversitat de gènere i pel que fa a la igualtat entre sexes. Les universitats catalanes no estan al marge d'aquesta situació i també han pres mesures. Des de les universitats s'han impulsat estudis i recerques en aquests temes i en l'anàlisi de la situació dins les universitats públiques catalanes.

Un bon exemple d'aquest impuls és la creació de l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere (iiEDG) a partir de la col·laboració de diversos grups de recerca pertanyents a la UB, UAB, UdG, UPC, URV, UVic i UdL, amb el suport de la Generalitat de Catalunya. La iniciativa de crear un institut interuniversitari que reunís la gran majoria dels grups de recerca en estudis de dones i gènere ja va néixer a principis dels anys noranta, i el seu objectiu era fonamentalment el reconeixement i la institucionalització dels estudis de dones i gènere en l'àmbit de la universitat. La participació d'investigadores i investigadors de disciplines molt diverses al si de l'iiEDG afavoreix la interdisciplinarietat, fonamental en els estudis de gènere. Així mateix, es tracta d'un nombrós equip d'expertes i experts amb una llarga experiència docent i una trajectòria de recerca reconeguda, pioner en el desenvolupament de projectes de recerca finançats en convocatòries competitives de l'àmbit autonòmic, estatal i internacional.

Com hem vist al capítol 4.1, les dones tot i ser, dins el món universitari, una població força elevada en proporció de graduats, la seva presència no queda reflectida a l'hora d'arribar a càrrecs directius ni tampoc pel que fa als sous tal i com es pot observar a les dades d'evolució obtingudes de l'Idescat:

Figura 29 Evolució del salari brut de les dones al món laboral a Catalunya i a Espanya

Font: Preus i salaris sèries, Idescat.

Per aquest motiu, en el món universitari s'han posat en marxa algunes accions per evitar aquesta situació, i s'han creat observatoris per a la igualtat de gènere, polítiques internes per garantir la igualtat d'oportunitats i mesures per facilitar la conciliació de la vida familiar i professional. Amb tot, les recerques promogudes en aquest terreny mostren com, en el si de la comunitat universitària, la desigualtat i discriminació de gènere és encara present en la carrera acadèmica i en l'accés a llocs de responsabilitat (ICD, 2007).

Taula 27 Distribució del professorat de les universitats catalanes per sexe i categories professionals (Curs 2008-2009)

<i>Categoria</i>	<i>Dona</i>	<i>Home</i>	<i>Total</i>	<i>% de dones</i>
Total	5.449	9.496	14.969	36%
Catedràtic/-a d'universitat	249	1.188	1.437	17,3%
Titulars d'universitat	1.376	2.441	3.817	36,0%
Catedràtic/-a d'escola universitària	69	131	200	34,5%
Lector/-a	305	336	641	47,6%
Titulars d'escola universitària	449	551	1.000	44,9%
Agregat/-da	214	341	555	38,6%
Professorat col·laborador permanent	166	259	425	39,1%
Professorat col·laborador temporal	64	45	109	58,7%
Associat/-da	2.376	3.951	6.327	37,6%
Altres	181	253	434	41,7%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe *Estadístiques universitats curs 2008-2009*, Secretaria d'universitats i recerca.

No obstant això, cal tenir en compte la tasca decisiva que les dones de les universitats estan duent a terme en la generació i transmissió del coneixement referit a la igualtat de gènere. Hi ha diversos grups de recerca especialitzats en aquest àmbit de coneixement i recerca que treballen amb les administracions públiques en el suport a processos i polítiques d'igualtat de gènere i ofereixen diversos cursos de sensibilització i conscienciació específics. Hi ha una oferta significativa de programes i màsters oficials de formació de professionals i especialistes en aquesta temàtica. L'iiEDG, com s'ha vist, n'és un bon exemple.

Tot i que l'escenari d'una major igualtat de gènere encara no és una realitat a les universitats catalanes, en l'actualitat, a les vuit universitats públiques que formen l'ACUP hi ha tres rectores (UAB, UdG i UOC), dues presidentes dels Consells Socials (UAB i UPF) i un alt nombre de vicerectors, deganes i directores o caps d'unitats, també en l'àmbit de la gestió i l'administració de les universitats (PAS).

b) Compromís territorial i ambiental

A banda de les accions i activitats dirigides al conjunt de membres de la comunitat universitària, les universitats públiques catalanes són organitzacions compromeses amb la inclusió social, mitjançant les activitats de recerca i la seva relació amb el territori. Un exemple d'aquest compromís el trobem en les línies de recerca i transferència de coneixement de nombrosos grups de recerca centrats en temàtiques específi-

ques orientades a promoure coneixement a l'entorn dels processos d'exclusió social i polítiques públiques inclusives. Però també en estudis, cursos de formació i recerca en l'anàlisi i l'avaluació de polítiques públiques com un mecanisme de millora de la capacitat d'acció i del funcionament de les institucions polítiques i les estructures administratives catalanes.

Les polítiques públiques —és a dir, totes aquelles mesures i accions preses per les administracions públiques amb la finalitat de donar resposta als problemes col·lectius, i per tal d'aconseguir una societat avançada i amb un grau elevat de benestar social—necessiten conèixer amb rigor i alta expertesa la realitat per poder donar resposta a les problemàtiques socials que pertoqueuen. En aquest sentit, les universitats són un actor complementari per a les administracions públiques, doncs mitjançant la recerca, la formació de professionals i les activitats de «tercera missió» aporten coneixement i propostes d'accions a les administracions públiques.

✓ Impulsant la gestió professional de la nova cultura

L'any 1989, la Universitat de Barcelona (UB) va posar en marxa el Màster en Gestió Cultural per formar els professionals que els nous serveis de cultura públics i els seus interlocutors privats necessitaven. La formació en el Màster ha anat estretament lligada a la recerca aplicada i a les propostes de reflexió col·lectiva i de divulgació a través de publicacions, seminaris i jornades. Aquest treball, ha transcendit fora de Catalunya, amb una forta presència a les xarxes de formació i de professionals europees, llatinoamericanes i nord-americanes, així com en l'assessorament a organismes intergovernamentals (UNESCO, UE, Banc Interamericà de Desenvolupament, Organització d'Estats Interamericans). Alguns dels més de mil cinc-cents alumnes graduats al llarg de vint anys han assolit responsabilitats importants, com consellers, secretaris generals o directors generals de diversos governs catalans i de l'estranger. En l'àmbit privat, avui majoritari, molts graduats són directors, consellers delegats o gerents d'empreses i entitats culturals.

Mitjançant la recerca, la formació de professionals i el conjunt d'activitats que conformen la «tercera missió» de les universitats, s'aporta coneixement molt valuós i propostes d'actuació per a les administracions públiques. En gairebé totes les àrees de coneixement es poden identificar àmbits de treball i projectes de recerca i col·laboració amb les administracions públiques. Per exemple, en camps d'intervenció com són la medicina, la salut i el benestar social; les polítiques socials i d'igualtat d'oportunitats; l'educació; la gestió dels recursos naturals; l'energia; la planificació territorial; les infraestructures i la mobilitat; la justícia; la seguretat; la política econòmica i de promoció de l'ocupació; el comerç i el turisme o els mitjans de comunicació.

El curs 2008-2009 es van titular un total de 2.523 estudiants en l'àmbit de les humanitats i un total de 8.635 en el de les ciències socials, que representen conjuntament un 62% del total dels titulats durant aquell curs a Catalunya. D'altra banda, a

les universitats catalanes, l'any 2009, hi havia cent cinquanta-tres grups de recerca consolidats en l'àmbit de les ciències socials i un total de cent setanta en l'àmbit de les humanitats.

Per conèixer els impactes en aquest camp, també és rellevant tenir en compte les activitats culturals que programen les universitats en els seus espais amb la finalitat de promoure la reflexió i l'expressió cultural i artística en la pròpia comunitat universitària però també oberta a la societat en general. Exemples en aquest sentit són les programacions de cicles de cinema, les exposicions artístiques i culturals, les activitats musicals, la promoció de tradicions culturals (castellers, corals, danses, entre d'altres), els programes d'acollida per a estudiants internacionals, els programes d'intercanvi d'idiomes, els cicles de conferències temàtics, entre d'altres.

✓ Aprofundir en la història per entendre el present

El Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI) fundat l'any 1949 per Jaume Vicens i Vives i ubicat en la rèplica de l'emblemàtic Pavelló de la República a Barcelona, és una de les institucions de recerca i documentació històrica de més llarga trajectòria de la Universitat de Barcelona (UB). Les seves principals activitats són la recerca, la docència i la difusió. Dues línies marquen els objectius del CEHI: l'aprofundiment en la història més recent de Catalunya –Guerra Civil Espanyola, Franquisme i Transició– i el desenvolupament de la dimensió internacional del CEHI. La doble vessant de recerca del CEHI ha permès la creació del Grup de Recerca i Anàlisi del Món Actual (GRANMA), reconegut i finançat per la Generalitat de Catalunya. La difusió i transferència de coneixements s'ha materialitzat en l'organització de cursos que han contribuït a fer arribar al gran públic episodis cabdals de la història recent i exposicions a partir, fonamentalment, del ric fons del CEHI.

D'altra banda, el compromís social de les universitats de Catalunya en aquest terreny també es concreta en la investigació i transmissió de la cultura, les tradicions i la llengua catalana. Destaca en aquest àmbit la tasca duta a terme per la Xarxa Vives d'Universitats per haver consolidat la col·laboració i complicitat amb la resta d'universitats de llengua catalana.

A més, les universitats catalanes duen a terme aquest compromís de diverses maneres, com ara oferir cursos de llengua catalana per a tots aquells que volen aprendre o millorar els seus coneixements de català, incloure-hi una vessant de país als programes acadèmics (en alguns casos el programa sencer gira al voltant d'un aspecte, com seria el cas dels estudis de filologia catalana o en el sistema políticjurídic català) i contribuir a la producció i generació de coneixement en matèries relacionades amb la cultura, la història, la llengua, les arts i el pensament propis de Catalunya.

Igualment és rellevant subratllar la contribució que fan les biblioteques de les universitats públiques catalanes en tant que espais per al coneixement i la recerca. A la dècada dels noranta del segle XX es va consolidar el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC) que està integrat per les biblioteques de les universi-

tats públiques catalanes i la Biblioteca de Catalunya, i disposa d'un catàleg col·lectiu i d'un programa compartit de préstec interbibliotecari: el seu objectiu és millorar l'oferta i el servei bibliotecari a través de la cooperació i augmentar l'ús dels recursos bibliogràfics existents.

Com a resultat d'aquest objectiu s'han creat programes, com ara compres conjuntes d'equipament, formació o *benchmarking* que han permès la interacció entre elles.

Cal destacar, dins aquest ventall de programes, el projecte de la Biblioteca Digital de Catalunya, que inclou tant la totalitat d'informació electrònica contractada conjuntament com els dipòsits d'accés obert que contenen documentació generada per les institucions de l'àmbit del consorci. I que comptava, el 2010, amb deu mil cent revistes electròniques, 12.200 llibres electrònics i cinquanta-cinc bases de dades.

Com a resultat de les activitats conjuntes dutes a terme per les biblioteques universitàries en el marc del CBUC, s'està influïnt de manera positiva en les activitats de la resta de biblioteques que no formen part del Consorci.

Per altra banda, algunes de les problemàtiques més candents de la nostra societat i època són el medi ambient i tots els temes relacionats amb el canvi climàtic, la pol·lució, els recursos naturals, les energies renovables, entre d'altres. En aquest context cal afirmar que aquelles societats amb un índex més elevat de graduats universitaris són més conscients i respectuoses amb el medi ambient (Universities Scotland, 2002; Library House, 2006; OECD, 2001). Ho demostra també una enquesta recent limitada a la ciutat de Barcelona (*Enquesta d'hàbits i valors sobre medi ambient i sostenibilitat*, Ajuntament de Barcelona, 2010) on es demostra com els barcelonins i les barcelonines amb estudis superiors formen part del grup de ciutadans més informats i amb conductes ambientalment més correctes i responsables.

La formació de professionals i especialistes en matèries relacionades amb el medi ambient i la seva preservació és, per tant, fonamental per a la nostra societat. A les universitats públiques de Catalunya trobem programes acadèmics de grau, postgrau o cursos d'especialització per formar experts i especialistes en tots els àmbits rellevants per al medi ambient (p. e. ciències ambientals, enginyeria del medi ambient, biologia, biologia ambiental entre d'altres).

✓ La recerca com a dinamitzador turístic i cultural

El projecte Parc natural i arqueològic observatori de la Via Augusta (Montmeló-Montornès) és un exemple de l'impacte que a nivell patrimonial, ambiental i social té l'entesa entre un centre de recerca i l'Administració local. El projecte de recuperació científica i de dinamització cultural de Can Tacó-Turó d'en Roina és una iniciativa que vol donar resposta al gran interès mostrat pels Ajuntaments de Montmeló i de Montornès del Vallès per recuperar del seu patrimoni. El jaciment de Can Tacó és un dels pocs enclavaments fortificats d'època romano-republicana que hi ha a Catalunya, del qual encara avui resta molt per conèixer i mostrar. Atesa la importància del jaciment, l'Institut d'Arqueologia Clàssica de Catalunya (ICAC) vinculat a la Universitat Rovira i Virgili (URV), va assumir la

responsabilitat de gestionar el projecte de recerca i la redacció d'un Pla director. Des del 2004 fins avui s'han dut a terme diverses campanyes de prospecció, excavació i consolidació d'estructures.

Les universitats, en tant que organitzacions que formen part del teixit econòmic i productiu del país, tenen responsabilitats ambientals a les que responen de diverses maneres. Exemples d'aquest compromís són les Agendes 21, els plans d'acció per a la sostenibilitat, les polítiques internes per al reciclatge de materials, l'ús d'energies alternatives o les iniciatives de sensibilització i conscienciació ambiental dirigides als membres de la comunitat universitària. La majoria de plans d'acció per a la sostenibilitat fomenten:

- accions i activitats de promoció de la natura (gestió de jardins, restauració ambiental en zones afectades per la construcció, neteja de boscos);
- accions i activitat de promoció del transport públic i sostenible;
- gestió de l'energia i de l'aigua;
- gestió de residus i voluntariat ambiental.

Malgrat aquestes accions i esforços, a les universitats encara els resta molt camí per endavant per contribuir a una societat sostenible i respectuosa amb el medi ambient, i conscienciar a la societat sencera de la necessitat de respectar el medi ambient.

✓ Arrelar els estudis universitaris en el territori

En l'actualitat, a la Universitat de Girona (UdG) existeixen vint càtedres que tenen la funció de promoure l'estudi i la recerca per mitjà de l'organització d'activitats de formació, debat i difusió del coneixement en diversos camps temàtics. Són càtedres cofinançades per la Fundació Girona, Universitat i Futur, altres institucions (ajuntaments, Diputació de Girona, Bisbat de Girona, Síndic de Greuges de Catalunya i Cambra de Comerç) i empreses. Les càtedres han permès fer present la universitat en el territori i en la societat de les comarques gironines. I alhora han possibilitat actualitzar i renovar la tradició de l'extensió universitària. Importants municipis de les comarques gironines disposen d'una veritable *antena* universitària mitjançant una càtedra. A banda de la ciutat de Girona, n'hi ha a Figueres, Olot, Banyoles, Torroella de Montgrí, Palafrugell, Sant Feliu de Guíxols, Santa Cristina d'Aro i Castell-Platja d'Aro.

c) Compromís social en accions específiques i en cooperació internacional

> Voluntariat

Nombrosos estudis (OECD, 2001; Universities Scotland, 2002; Library House, 2006) demostren com aquelles societats amb un major nombre de graduats universitaris tenen més voluntaris que realitzen accions socials per a la seva comunitat.

De manera general a Catalunya el voluntariat està molt desenvolupat i així queda demostrat en la dada de l'INE a l'*Enquesta de Participació Ciutadana* de l'any 2007 on mostra que un 7,3% de la població amb estudis superiors ha participat en alguna activitat de voluntariat, on la mitjana estatal es troba entorn del 3%.

En aquest sentit, les universitats públiques catalanes reforcen aquest esperit de voluntariat amb programes que responen a problemàtiques o necessitats diverses. Entre elles, la inclusió social d'immigrants, l'acompanyament i ajut en l'aprenentatge de persones amb discapacitats tant dins com fora de la pròpia universitat, així com activitats de cooperació per al desenvolupament i companyia de la gent gran. Alguns exemples d'àmbits on hi ha programes de voluntariat gestionats per les universitats públiques catalanes inclouen:

- justícia
- educació infantil i juvenil
- salut i sociosanitari
- nouvinguts
- persones amb discapacitat
- cooperació per al desenvolupament

> Societat avançada (*good society*)

En aquest apartat s'identifiquen de manera global els impactes que la formació universitària té en el comportament cívic i polític, en els hàbits culturals i en la salut de les persones, en el conjunt de la societat.

Diversos estudis mostren com el nivell educatiu dels pares i mares influeix de manera positiva en la probabilitat que els fills i filles participin en algun tipus d'activitat associativa (cultural, esportiva, de lleure o voluntariat) (DASC, 2008). D'altra banda, el capital instructiu dels pares i mares repercuteix positivament en les diferents formes de participació política dels joves. Els fills de pares i mares més formats tendeixen a preocupar-se relativament més per la política (OJC, 2005)

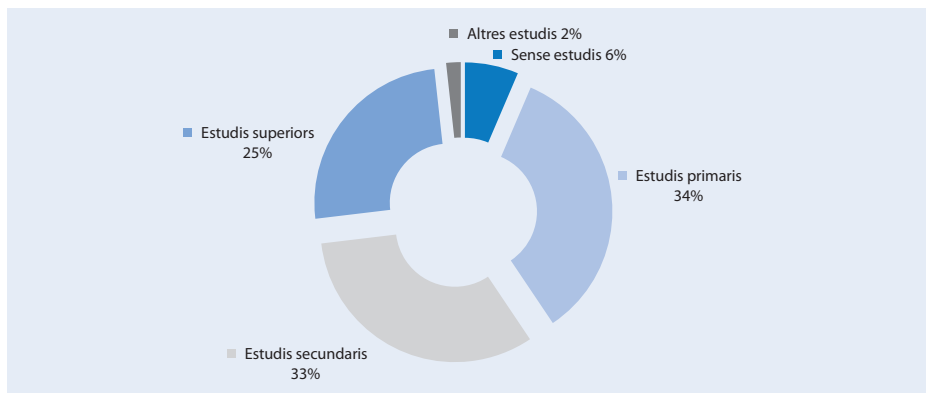
Taula 28 Interès del joves de quinze a vint-i-nou anys per la política en general, segons capital instructiu dels pares a Catalunya (2005)

<i>Capital instructiu dels pares (percentatge)</i>			
<i>Interès per la política en general</i>	<i>Pares sense estudis secundaris ni universitaris</i>	<i>Almenys un pare amb estudis secundaris</i>	<i>Almenys un pare amb estudis universitaris</i>
Gens	24,8	14,6	14,3
Poc	44,8	39,8	29,8
Bastant	24,4	36,4	39,5
Molt	5,9	9,1	16,4
Total	100	100	100

Font: *Enquesta participació, política i joves, 2005*, Observatori Català de la Joventut.

D'altra banda, les taxes d'associacionisme de les persones amb estudis universitaris són superiors a la mitjana de la població. Ara bé, la relació entre estudis completats i associacionisme no és, a nivell general, estrictament creixent i positiva. Els patrons d'associacionisme dels joves entre quinze i vint-i-nou anys a Catalunya mostren com els joves universitaris puntuen relativament baix en els nivells d'afiliació a associacions esportives, però relativament alt en la resta d'associacions. Són el grup amb més participació en associacions no esportives (entre un 18 i 20% enfront de la mitjana del 16%) i aquells que estan afiliats a un major nombre d'associacions (entre el 8 i 9% enfront de la mitjana del 6 i 7% d'afiliats a dues o més associacions.)

Figura 30 Associacionisme: distribució percentual segons nivell d'estudis

Font: *Enquesta de consum i pràctiques culturals*, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2005.

Les persones amb estudis superiors tenen una participació relativament més gran en la majoria de les activitats esportives. Les universitats, mitjançant les instal·lacions

esportives al servei de la comunitat universitària, els programes docents i la recerca en esports i activitat física promouen l'hàbit d'una activitat física habitual. A més, ofereixen formació i gestió d'esports i realitzen recerca en aquests àmbits, a banda de promoure serveis esportius i l'organització de competicions universitàries. També cal tenir en compte que estimulen els esports d'elit a través d'ajuts financers i la validació de crèdits.

Taula 29 Percentatge de la població que ha participat en activitats esportives en el darrer mes

Activitats esportives	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors
Caminar	70,7	80,80	58,40	69,30
Córrer	1,0	4,80	8,70	10,20
Ciclisme	1,6	6,00	8,30	11,50
Esquí, surf de neu	0,6	0,80	1,80	3,30
Muntanyisme	0,1	1,00	2,50	4,10
Jocs de pilota	2	13,40	10,10	8,30
Tennis, frontó	0,6	3,40	3,30	6,80
Altres jocs de pilota	1,8	3	3,40	3,60
Patinatge	0,4	1,50	1,00	0,70
Gimnàstica	5,9	11,50	10,60	16,80
Condicionament físic		2,20	4,80	10,90
Natació	3,4	8,10	11,10	17,80
Esports nàutics		0,90	0,90	1,80
Arts marcial	0,2	1,80	1,40	0,60
Caça, pesca	0,5	1,80	1,60	0,90

Font: *Enquesta de consum i pràctiques culturals*, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008.

Igualment, la formació universitària té un impacte en el consum i la participació en activitats culturals de les persones i es constaten diferències importants en el tipus d'activitats d'oci i culturals que es realitzen segons el nivell educatiu (*Enquesta de consum i pràctiques culturals*, 2008).

En aquest sentit, el nombre de persones que mantenen pràctiques habituals de lectura en una societat, que utilitzen habitualment biblioteques o assisteixen a espectacles culturals i artístics es correlacionen molt positivament amb el nivell d'educació i l'interès per qüestions de caràcter social i cívic.

D'altra banda, pràcticament la totalitat de les persones amb estudis superiors utilitzen ordinador i accés a Internet de forma quotidiana i habitual. Les diferències en l'ús de les noves tecnologies són molt importants en funció del nivell d'estudis, tot i que també cal tenir en compte l'efecte de l'edat.

Taula 30 Ús d'Internet en els darrers dotze mesos segons el nivell d'estudis (M de persones)

<i>Nivell d'estudis</i>	<i>Espectadors habituals</i>	<i>Distribució percentual</i>
Total	3.756,3	100%
Sense estudis	40,6	1,1%
Estudis primaris	850,6	22,6%
Estudis secundaris	1.639,9	43,7%
Estudis superiors	1.148,0	30,6%
Altres estudis	77,2	2,1%
No consta	--	--

Font: *Enquesta de consum i pràctiques culturals*, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008.

Les universitats, com a actors globals, comparteixen el coneixement i els resultats de recerca més enllà de les fronteres gràcies a les xarxes acadèmiques internacionals i a la mobilitat d'estudiants i professorat en tots els àmbits i nivells. La cooperació internacional en l'àmbit acadèmic i la col·laboració amb universitats de tot el món són prioritats estratègiques per a les universitats públiques catalanes.

Són especialment significatives, en aquest sentit, les múltiples relacions existents entre les universitats catalanes i les institucions d'educació superior i de recerca de diferents països en desenvolupament, que mantenen una llarga tradició de cooperació. Totes les universitats públiques catalanes compten amb vicerektorats i oficines dedicades a la cooperació universitària per al desenvolupament i promouen projectes i programes per tal d'enfortir aquest compromís, amb plans de cooperació internacional pel desenvolupament. En aquesta línia, i per garantir la màxima contribució al desenvolupament humà i sostenible de països en desenvolupament, l'ACUP ha elaborat el *Pla de cooperació universitària per al desenvolupament 2011-2015* que té com a objectiu principal augmentar l'impacte, la qualitat i l'eficàcia de la cooperació universitària per al desenvolupament a través de la col·laboració entre les universitats i l'impuls de programes estratègics.

✓ Cooperant amb les universitats de l'Àfrica subsahariana

Des de l'any 2009, l'ACUP impulsa un programa de cooperació estratègica amb les universitats de l'Àfrica subsahariana per crear aliances estables de llarga durada en formació, recerca i transferència de coneixement, amb un enfocament especial en la gestió universitària. En el marc d'aquest programa s'ha desenvolupat el Projecte de Desenvolupament Institucional i de Formació en Gestió Universitària (Projecte DIGU) en el que han participat universitats de Madagascar, Senegal, Moçambic, Guinea Equatorial i Camerun. Aquest projecte ha contribuït a reforçar les

capacitats institucionals de les universitats participants a través de la formació i la mobilitat de directius i gestors, l'intercanvi d'experiències i la creació d'una xarxa de coneixement, i ha assentat les bases per a una col·laboració estable i per estendre-la a d'altres països de la cooperació catalana i espanyola.

D'altra banda, Catalunya ha estat molt activa en la creació i impuls de les Càtedres UNESCO, que tenen com a finalitat potenciar la cooperació entre universitats. Especialment amb les de països en desenvolupament, gràcies a la col·laboració entre aquesta institució, les universitats i la Generalitat de Catalunya a través de la Direcció General de Recerca. De fet, l'any 1989 es constituí a Catalunya la primera Càtedra UNESCO del món. Actualment, a Catalunya es coordinen disset Càtedres UNESCO, nombre molt elevat, si es compara amb les dinou de França, les onze d'Itàlia o les quinze del Regne Unit i dels Estats Units.

Taula 31 Càtedres UNESCO

Càtedra	Universitat
Medi ambient i desenvolupament sostenible	UB
Dones, desenvolupament i cultures	UB, UVic
Comunicació	UAB
Pau i drets humans	UAB
Mètodes numèrics en enginyeria	UPC
Sostenibilitat	UPC
Direcció universitària	UPC
Salud visual i desenvolupament	UPC
Cultura iberoamericana	UPF
Desenvolupament humà sostenible	UdG
Polítiques culturals i cooperació	UdG
Diàleg intercultural a la Mediterrània	URV
Aplicació de les tècniques de la informació en l'educació: e-learning	UOC
Educació, desenvolupament, tecnologia i sistemes de finançament a Amèrica Llatina	URL
Llengües i educació	IEC

Font: Departament d'Economia i Coneixement, Generalitat de Catalunya, 2009.

Les Càtedres UNESCO a Catalunya tenen una gran diversitat temàtica i pretenen ajudar a donar respostes a problemàtiques actuals i futures de les nostres societats: medi ambient i sostenibilitat, pau i drets humans, polítiques culturals, noves tecnologies a l'educació, mètodes numèrics a l'enginyeria, gestió universitària, comunicació, polítiques de gènere i dones, llengües, diàleg intercultural, salut visual.

✓ La ciència al servei del progrés

Investigar i buscar solucions als problemes de salut que afecten de manera específica als països en desenvolupament és una estratègia fonamental per trencar el cercle viciós de malaltia i pobresa en el que es troben aquests països. Aquest és l'objectiu fonamental del Centre de Recerca en Salut Internacional de Barcelona (CRESIB), creat l'any 2006, que capitalitza la llarga trajectòria assistencial, docent i investigadora de l'Hospital Clínic –l'IDIBAPS– i de la UB. La recerca està articulada a l'entorn de les malalties que afecten a les poblacions més vulnerables del planeta i els nous reptes sanitaris que deriven dels moviments poblacionals i les patologies emergents. La creació del CRESIB ha permès donar continuïtat i potenciar recerca de primera línia en malalties relacionades amb la pobresa (malària, infeccions respiratòries agudes, diarrees, sida, tuberculosi) i patologia importada (malaltia de Chagas). A la vegada, s'estan formant nombrosos investigadors tan de països desenvolupats com de països en vies de desenvolupament.